

I. Néhány gyakorlati kérdés

1. Tájékozódás a helyszínen

Ha a tanúként megidézett személy - az idéző végzésnek eleget téve - belép a bíróság épületébe, problémát jelenthet számára, hogy (főként a nagyobb bíróságokon) merre találja az idézésben feltüntetett tárgyalótermet.

Az idéző végzésben a bíróság a tárgyalás helyszínét mindig pontosan (város, utca, házszám, emelet és ajtószám feltüntetésével) megjelöli, ezen túl pedig a bíróság épületében a biztonsági személyzettől további felvilágosítás kérhető.

Az idézésben megjelölt tárgyalási napon az adott tárgyalóterem ajtajára egy lista, az ún. tárgyalási jegyzék van kifüggesztve, amely tartalmazza az aznap tárgyalt ügyek felsorolását. Ha a tárgyalási jegyzéken szerepel az az ügyszám és név, amelyet az idéző végzés is tartalmaz, akkor a megidézett személy tudhatja, hogy jó helyen jár.

2. A tárgyalás időpontja

Néhány esetben előfordulhat, hogy - a bíróság szándéka ellenére - a tárgyalás később kezdődik az idézésben megjelölt időpontnál. Ennek számos oka lehet, például az, hogy elhúzódik a korábbi eljárás vagy egyéb váratlan körülmények merülnek fel. Nagyon fontos, hogy a tanúk ilyen esetben sem hagyhatják el a bíróság épületét, mert ez ugyanazzal a következménnyel jár, mintha szabályszerű idézés ellenére nem jelentek volna meg.

A tárgyalóterem ajtaján nem szabad kopogni, hiszen a bíróság a tárgyalás kezdetén mindenkit a terembe szólít és ellenőrzi, hogy minden megidézett személy megjelent-e. A tanács elnöke ekkor látja el a tanúkat a szükséges tájékoztatással, majd felhívja őket, hogy hagyják el a tárgyalótermet. A későbbiekben majd ismét a terembe szólítja a tanúkat, hogy egyenként, a később sorra kerülő tanúk távollétében kihallgassa őket.

3. A bíróság előtti viselkedés

Sem a bíróság épületébe, sem a tárgyalóterembe nem szabad bevinni az életet és a testi épséget sértő vagy veszélyeztető olyan eszközöket, mint például az olló, a kés, vagy a gázspray. Ennek betartása érdekében a nagyobb bíróságokon a bejáratnál biztonsági beléptető rendszer működik, ahol mindenkinek egy fémkereső kapun kell átmenni. Ha a biztonsági őrök tiltott tárgyat találnak a bíróság épületébe belépő személyeknél, azt elveszik és távozáskor csak akkor adják vissza, ha annak tartása nem ütközik jogszabályba.

A bíróság épületében csak az erre kijelölt helyeken lehet dohányozni, alkohol fogyasztása pedig tilos. Ez azért is fontos, hogy a tanúk kihallgatható állapotban jelenjenek meg a bíróság előtt. Szintén tilos a tárgyalóteremben való telefonálás, valamint a kihallgatás közbeni rágózás.

A bíróság elé tanúként idézett személynek mindig a helyhez és alkalomhoz illő öltözékben kell megjelennie a tárgyaláson. Ez azt jelenti, hogy például rövidnadrág vagy melegítő helyett más, megfelelő öltözetet kell felvennie. A talár viselésével a bírák, az ügyészek és az ügyvédek is megtisztelik a tárgyalást, ezért a tanúknak szintén úgy kell öltözni és viselkedni, hogy az kifejezze az eljárás iránti tiszteletet.

Amikor a megidézett személy tanúvallomást tesz a bíróság előtt, mindig nyugodtan és udvariasan kell beszélnie, hiszen a tanács elnökének törvényben előírt feladata, hogy rendet tartson a tárgyaláson. Ha a tanú ezen kötelezettségét megszegi, a bíróság különböző szankciókat (figyelmeztetés, rendbírás) alkalmazhat vele szemben.

4. Kik vannak a tárgyalóteremben?

A tárgyalóterem egyik oldalán, a Magyar Köztársaság címere alatt helyezkedik el a bírói asztal vagy más néven bírói pulpitus, amely mögött a bíróság tagjai ülnek.

A bírói pulpituson helyet foglalhat egy hivatásos bíró egyedül vagy két ülnökkel együtt, illetve három hivatásos bíró is. Nagyon ritkán, bonyolult és kiemelkedően súlyos büntetőügyekben az is előfordul, hogy a bírói asztalnál öten ülnek, akik közül kettő hivatásos bíró, három pedig ülnök.

A bírósági ülnököket a helyi önkormányzatok választják, megbízatásuk 4 évre szól, jogaik és kötelezettségeik a hivatásos bíróéval azonosak.

A bírói pulpitus mellett vagy előtt foglal helyet a jegyzőkönyvvezető, aki jegyzőkönyvben rögzíti a per során elhangzottakat. A polgári perekben a jegyzőkönyvvezető nem mindig vesz részt a tárgyaláson, ott az eljáró bíró diktálja hangszalagra a tárgyaláson történeteket és utólag, ezen hangfelvétel alapján kerül leírásra a jegyzőkönyv.

A bírói pulpitus mindkét oldalára merőlegesen van egy-egy asztal. Büntetőperben általában a bíró jobbán ül az ügyész és a sértetti képviselő, bal oldalán pedig a védő(k), szakérő (k). Polgári perben a felperes (vagyis az a személy, aki kezdeményezte a pert) és annak képviselője ül a bírótól jobbra, az alperes (vagyis akit bepereltek) és képviselője pedig baloldalt.

A büntetőeljárásokban a tárgyalóterem közepén, szemben a bírói pulpitussal van a vádlottak padja.

A bírói asztallal szemben (büntetőperben a vádlottak padja mögött), a terem másik végében padsorok vannak, ahol a hallgatóság foglalhat helyet.

5. Ki minősül hozzátartozónak?

A hozzátartozói minőségnek azért van jelentősége, mert mind a büntető, mind a polgári perben a tanúként megidézett személy megtagadhatja a vallomástételt, amennyiben a terheltnek vagy az egyik peres félnek a hozzátartozója.

Hozzátartozónak a következő személyek minősülnek:

- az egyeneságbeli rokon és annak házastársa (pl. szülő, nagyszülő és annak férje/ felesége, gyermek, unoka és annak férje/felesége)
- az örökbefogadó- és nevelőszülő; az örökbe fogadott és nevelt gyermek
- a testvér és a testvér házastársa
- a házastárs, élettárs, jegyes, valamint
- a házastárs egyeneságbeli rokona (pl. após/anyós) és testvére (sógor/sógornő).

6. Mi a teendő, ha a tanú az idézésben megjelölt időpontban nem tud megjelenni a bíróság előtt?

Ha a tanúként megidézett személy az idézés szerinti időpontban nem tud megjelenni a bíróság előtt, nagyon fontos, hogy erről, valamint a távolmaradás okáról időben értesítse a bíróságot.

Az értesítés történhet írásban (az idézésben megjelölt ügyszámra hivatkozással), illetve rövid úton (telefonon (a tanúgondozó megkeresésével), telefaxon és e-mailben) is.

A félfogadási időn túl pedig a bíróságra személyesen bevitt, írásbeli beadványok a bíróság bejáratánál levő, zárt gyűjtőszekrényben is elhelyezhetők.

Ennek kapcsán meg kell említeni, hogy a tanú csak alapos okra (pl. betegsége, külföldi útra) hivatkozással mentheti ki magát a tárgyalásról, amelyet mindig kellő időben, lehetőleg a tárgyalást megelőzően, illetve az akadály megszűnését követően haladéktalanul be kell jelentenie a bírósági kezelőirodának. Ezzel elkerülhetővé válik, hogy a bíróság a mulasztó tanúval szemben a törvényben előírt szankciókat alkalmazza.

7. A tanúdij és az igazolás

Amennyiben a tanú a tárgyaláson való megjelenéssel kapcsolatos költségei - törvényben előírt mértékű - megtérítését kéri, a bíróság a büntetőeljárásban a tanú kihallgatását követően kitölti a megfelelő nyomtatványt, amelyet az eljáró bíró az aláírásával és a bíróság pecsétjével lát el. Ezzel a tanúnak a bíróság pénztárába kell mennie, ahol felveheti a nyomtatványban szereplő összeget. A polgári perben - amennyiben a per tárgyi költségmentes, pl. apaság megállapítása iránti per, gyermekelhelyezéssel kapcsolatos per - a megállapított tanúdijról a bíróság szintén kiállítja a megfelelő nyomtatványt, amellyel a tanú a bíróság pénztárában felveheti a nyomtatványban szereplő összeget. Tárgyi költségmentesség hiányában a polgári perben a bíróság a tanúdijat az annak fedezésére letett összegből nyomban kiutalja, illetve előzetes letétel hiányában a tanúdij előlegezésére a bizonyító felet kötelezi.

Ha a munkaviszonyban álló tanúnak a munkáltató felé igazolnia kell a munkahelyről való távolmaradás okát, akkor a kihallgatása után - a bíróság hivatalos pecsétjével ellátott - igazolást kaphat a bíróságon töltött időről.

II. A tanúként a büntetőeljárásban

II/1. A büntetőügyekről általában

Az állam a büntetőjogi hatalmát a bíróságokon keresztül gyakorolja.

Csak és kizárólag a bíróság jogosult arra, hogy büntetőeljárás keretében valakit bűnösnek mondjon ki és megfossza a szabadságától vagy más büntetést szabjon ki vele szemben. A büntetőeljárás során a bizonyítási kötelezettség a vádhatóságot terheli, ami azt jelenti, hogy a vádlott bűnösségét az ügyésznek kell kétséget kizáróan bizonyítani.

A büntetőeljárás egyik fontos alapelve a közvetlenség, ami azt jelenti, hogy a bíróság a tényállás megállapítása során csak azokat a bizonyítékokat veheti figyelembe, amiket a tárgyaláson megvizsgált. A tanúként megidézett személy ezért a vallomástétellel fontos állampolgári kötelezettségét teljesíti.

II/2. A büntetőper során tartott tárgyalás

A büntetőeljárásban a bíróság akkor tart tárgyalást, ha a vádlott büntetőjogi felelősségéről való döntéshez bizonyítás felvétele szükséges. A bírósági tárgyalás - a törvényi kivételektől eltekintve - nyilvános, amelyen jelen vannak a tanács tagjai (illetve az egyesbíró), a jegyzőkönyvvezető, a vádlott, valamint kötelező ügyész/védői részvétel esetén az ügyész/védő is. A tárgyalás az esetek többségében a bíróság hivatalos helyiségében zajlik.

A bíróság adott ügyben eljáró tanácsának elnöke, illetve az egyesbíró dönt a tárgyalás időpontjáról és gondoskodik az idézések kiadásáról. A tárgyalást is a tanács elnöke vezeti, aki biztosítja a jogszabályok betartását és a tárgyalás méltóságának megőrzését. Ennek garanciáját jelenti, hogy a tárgyalóteremből eltávolíthatja azt, akinek állapota vagy megjelenése sérti a tárgyalás méltóságát.

Akit a bíróság kihallgat, vagy aki a bírósághoz szól, annak - külön engedély hiányában - állva kell beszélnie.

A tárgyaláson a hivatásos bíró, az ügyész és a védő fekete talárt viselnek, ami a bírósági eljárással és az eljárásban részt vevő személyekkel szembeni tisztelet jelképe.

A bírósági tárgyalásról jegyzőkönyv készül, amelynek áttekinthetően kell tartalmaznia az eljárás menetét. Ennek célja az, hogy nyomon lehessen követni az eljárási szabályok megtartását. A tárgyaláson kihallgatott tanúk vallomását részletesen kell jegyzőkönyvbe venni, ha pedig valamely kijelentés különösen fontos, akkor azt szó szerint kell jegyzőkönyvezni.

II/3. A bizonyítási eljárás

A bíróság azon tények vonatkozásában folytat le bizonyítást, amelyek a valóságnak megfelelő, hiánytalan és alapos tényállás megállapításához szükségesek.

A büntetőeljárásban bizonyítási eszközök a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása. A gyakorlatban a bíróság által leginkább igénybe vett és sokszor legfontosabb bizonyítási eszköz a tanúvallomás.

A bizonyítás során az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, valamint biztosítani kell, hogy a magánélettel kapcsolatos adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.

A büntetőeljárásban tanúként az hallgatható ki, akinek valamely bizonyítandó tényről tudomása lehet.

Akit a bíróság tanúként megidézt, köteles a bíróság előtt - az idézésben megjelölt helyen és időben - kihallgatható állapotban megjelenni, vallomást tenni, valamint a vallomástétel során igazat mondani. Ha a tanú ezen kötelezettségei közül bármelyiket megszegi, a bíróság szankciókkal sújthatja.

II/4. A tárgyalás menete

A tárgyalást mindig a tanács elnöke nyitja meg annak megjelölésével, hogy milyen ügyet tárgyal a bíróság, majd közli a bíróság tagjai, a jegyzőkönyvvezető, az ügyész és a védő nevét. Ezt követően ellenőrzi, hogy az idézettek és értesítettek közül kik jelentek meg, majd ettől függően dönt a tárgyalás megtartásáról.

Amennyiben a tárgyalás megtartásának nincs törvényi akadálya, a tanács elnöke felhívja a tanúkat, hogy hagyják el a tárgyalótermet, valamint figyelmezteti őket az igazolatlan eltávozás következményeire.

A bizonyítási eljárás során a bíróság először a vádlottat, ezt követően a tanúkat hallgatja ki. A tanúk kihallgatására mindig egyenként, a még ki nem hallgatott tanúk távollétében kerül sor. Lehetőség van arra is, hogy a tanács elnöke a tanú kihallgatásának időtartamára a tárgyalóteremből kiküldje azt a vádlottat, akinek a jelenléte a tanút zavarná a kihallgatás során.

A tanú kihallgatásának kezdetén a tanács elnöke megkérdezi a tanútól a nevét, a születési helyét és idejét, az anyja nevét, a lakó- és tartózkodási helyét, a foglalkozását, valamint a személyazonosító okmányának számát. A bíróság a személyi adatokat a tanú személyazonosító okmányából ellenőrzi, majd megkérdezi a tanútól, hogy a terhelttel vagy a sértettel rokonai viszonyban áll-e, vagy az ügyben más okból érdekelt vagy elfogult-e. Ezekre a kérdésekre a tanú akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadhatja.

A kihallgatás elején a bíróságnak azt is tisztáznia kell, hogy nincs-e a tanú vallomástételének akadálya.

Ha a vallomástételnek nincs törvényi akadálya vagy a tanú nem él a mentességi jogával, a bíróság figyelmezteti őt, hogy köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, továbbá arra, hogy a hamis tanúzást és a mentő körülmény elhallgatását a törvény szabadságvesztéssel rendeli büntetni. Amikor minden figyelmeztetés elhangzott, megkezdődik a tanú érdemi kihallgatása.

Ennek során a tanú a hozzá intézett kérdésekre válaszol, de azt is biztosítani kell számára, hogy a vallomását összefüggően előadhassa, valamint fel kell deríteni, hogy a tanú az általa elmondottakról miként szerzett tudomást. Amennyiben a tanú vallomása eltér a korábbi vallomásától, ennek okát tisztázni kell. Ha a tanú kéri, akkor a vallomása egyes részeit szó szerint kell jegyzőkönyvbe venni.

Ha a tanúnak feltett kérdés befolyásolásra alkalmas, magában foglalja a választ, nem az ügyre tartozik, illetéktelen személy tette fel, a tárgyalás tekintélyét sérti vagy ismételtén ugyanarra a tényre irányul, akkor a tanács elnöke megtilthatja a kérdésre való válaszadást.

A tanú kihallgatását követően hozzá a bíróság tagjai, az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, a magánfél, az őt érintő körben az egyéb érdekelt, valamint a szakértő kérdéseket intézhet.

A tanács elnöke felolvashatja a tanú korábbi vallomását, ha

- a tanút a tárgyaláson nem lehet kihallgatni, vagy a tárgyaláson való megjelenése az egészségi állapota miatt aránytalan nehézséggel járna, illetve tartósan külföldön tartózkodik,
- a tanú a tárgyaláson a vallomástételt jogosulatlanul megtagadja,
- a tárgyalást előlről kell kezdeni (mert pl. megváltozott az eljáró tanács összetétele),
- a tanú írásban tett vallomást és nincs szükség a szóbeli kihallgatására.

Ha a tanú a tárgyaláson él a vallomástétel megtagadásának jogával, akkor a bíróság a korábbi vallomását nem olvashatja fel, ami azt is jelenti, hogy a tanú vallomását a tényállás megállapítása során nem lehet bizonyítékként értékelni.

Ha a tárgyaláson tanúként kihallgatandó személyt az eljárás korábbi szakaszában terheltként hallgatták ki, a hozzájárulása nélkül a korábbi vallomásának csak az a része olvasható fel, amelyre nem vonatkozik a mentességi joga.

A tanács elnöke ismertetheti a korábbi tanúvallomás egyes részeit, ha a tanú a történetekre nem emlékszik, vagy ha a tárgyaláson tett és a korábbi tanúvallomás között ellentét van és az ismertetés a tényállás megállapításához szükséges.

A tanú a kihallgatását követően - ha a tanács elnöke engedélyezi - távozhat a tárgyalóteremből. Amennyiben a tanút érdekli az ügy további menete, ottmaradhat a tárgyaláson, hiszen - a törvényi kivételektől eltekintve - a bírósági tárgyalások nyilvánosak.

A büntetőeljárás során is előfordulhat, hogy a bizonyítás a perbíróság előtt, a tárgyaláson csak rendkívüli nehézségek árán vagy egyáltalán nem folytatható le. Ilyenkor a bíróság a bizonyítást kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján fogatosítja. Az utóbbi esetben a megkeresett bíróság hallgatja ki azokat a tanúkat, akiket valamilyen okból a perbíróság előtt nem lehet kihallgatni.

Amennyiben a tényállás megállapításához - a tanú tárgyaláson történő kihallgatását követően - szükséges, hogy a tanú a bűncselekmény helyszínén nyilatkozzon és megmutassa az elkövetés helyét, a bűncselekménnyel kapcsolatos más helyet, tárgyi bizonyítási eszközt vagy a cselekmény lefolyását, akkor sor kerül a tanú ún. helyszíni kihallgatására. Ilyen esetben a helyszíni kihallgatás előtt a bíróság mindig kihallgatja a tanút arról, hogy a kérdéses helyet, cselekményt vagy tárgyi bizonyítási eszközt milyen körülmények között észlelte és miről ismerné fel.

III/5. A tanú kötelezettségei

1. Akit tanúként megidéztek, köteles az őt megidéző bíróság előtt megjelenni.

A rendszerint írásban közölt idézésnek mindig tartalmaznia kell, hogy a megidézettnek hol, mikor és milyen minőségben kell megjelennie, az eljárási cselekmény várható időtartamát (órákban), a távolmaradás következményeire való figyelmeztetést, valamint a vádlott nevét és az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény megjelölését.

Ha a címzett fogva van, a neki kézbesítendő idézést - az intézetnek szóló, előállításra vonatkozó megkereséssel egyidejűleg - a fogvatartást végrehajtó intézet parancsnoka útján kell kézbesíteni.

Az idézésben a bíróság felhívhatja a tanút arra, hogy az ügyre vonatkozó feljegyzéseit, iratait vagy a bizonyításnál felhasználható egyéb tárgyait hozza magával. Ezen túl a tanúknak fényképpel ellátott személyazonosító okmányukat és a lakcímkártyájukat is magukkal kell vinniük a tárgyalásra, hiszen a kihallgatás kezdetén a bíróság ezen okmányok alapján állapítja meg a személyazonosságukat.

Ha a bíróság 14 és 18 év közötti (fiatalkorú) személyt idéz tanúként a tárgyalásra, akkor erről az érintett gondozóját azzal a felhívással értesíti, hogy a fiatalkorú megjelenéséről gondoskodjon. A 14 év alatti tanút mindig a gondozója útján kell idézni.

Amennyiben valamely nyomós ok miatt (pl. betegség vagy külföldi út) a tanúként megidézett személy nem tud az idézésben megjelölt időpontban a bíróság előtt megjelenni, akkor köteles erről a bíróságot

kellő időben értesíteni. A legcélszerűbb ezt írásban megtenni, a szükséges igazolások csatolása mellett. Ha a tárgyalás időpontjáig már csak rövid idő áll rendelkezésre, egyéb módon, pl. telefonon, e-mailen vagy faxon is kimentheti magát. Ez azért nagyon fontos, mert a bírósági tárgyalás időpontja nemcsak a tanúkat, hanem a bíróságot, az ügyészt, a védőt és az egyéb megidézetteket is köti.

2. Akit tanúként megidéztek - a törvényi kivételektől eltekintve - köteles vallomást tenni.

A tanú a kihallgatása során válaszol a hozzá intézett kérdésekre, valamint arra is joga van, hogy a vallomását összefüggően előadja. Ennek során - a tanúvédelmi szabályok figyelembe vételével - a bíróságnak tisztázni kell, hogy a tanú az általa elmondottakról miként szerzett tudomást, valamint ha a tanú vallomása eltér a korábbi vallomásától, ennek okát is fel kell deríteni.

Nagyon fontos, hogy a bíróság a tényállás megállapításakor csak a tanúk által előadott tényeket veheti figyelembe, ezért a tanúk személyes véleménye vagy következtetései nem játszhatnak szerepet a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítása során.

3. A tanú köteles a vallomástétel során igazat mondani.

Az igazmondási kötelezettség megszegése esetén a tanú a hamis tanúzás bűncselekményét követi el.

A Büntető Törvénykönyv a büntetőügyben szándékosan elkövetett hamis tanúzást (vagyis azt, ha valamely személy a bíróság előtt tanúként az ügy lényeges körülményére nézve valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, illetve ha hamis okiratot vagy hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat) 5 évig terjedő, illetve ha a hamis tanúzás olyan bűncselekményre vonatkozik, amely miatt életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható, 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni.

4. A tanú köteles a tárgyalás rendjét tiszteletben tartani.

Ennek érdekében a bíróságra és a tárgyalóterembe a tanúk fegyverrel vagy rendbontásra alkalmas más eszközzel nem léphetnek be.

5. A vallomástételi akadályok figyelembe vételével a tanú köteles a szakértői vizsgálatnak, illetve beavatkozásnak alávetni magát, kivéve a műtétet és a műtétnek minősülő vizsgálati eljárást, ezen túl a tanú köteles a szakértői vizsgálat elvégzését egyéb módon (pl. adatszolgáltatással) is elősegíteni.

A kirendelő külön rendelkezése alapján a tanú tűrni köteles, hogy a birtokában lévő dolgot a szakértő - akár az állag sérelmével vagy a dolog megsemmisülésével járó - vizsgálatnak vesse alá. Ha a szakértő a vizsgálat során kárt okoz, kártalanításnak van helye.

6. Ha a tényállás megállapításához személy, tárgy vagy helyszín megtekintése, illetve megfigyelése szükséges (szemle), vagy azt kell megállapítani, hogy valamely esemény egy meghatározott helyen, időben, módon megtörténhetett-e (bizonyítási kísérlet), illetve ha a bíróság valamely személy vagy tárgy felismerése céljából ún. felismerésre bemutatást tart, akkor a tanú ezen bizonyítási eljárásoknak köteles magát alávetni, valamint a birtokában levő tárgyat köteles rendelkezésre bocsátani.

7. A bíróság erre vonatkozó döntése esetén a tanú köteles a szembesítésen résztvenni.

Ha a tanúk, illetőleg a terhelt és a tanú vallomásai egymással ellentétesek, az ellentétet a bíróság szükség esetén szembesítéssel próbálja tisztázni. A szembesítettek a vallomásukat szóban közlik egymással és kérdéseket is intézhetnek egymáshoz.

Ha a tanú védelme érdekében szükséges, akkor a bíróság a tanú szembesítését mellőzi, ezen túl a 14 év alatti személyt csak akkor lehet szembesíteni, ha a szembesítés a kiskorúban nem kelt félelmet.

II/6. A tanú vallomástételének akadályai:

A bíróság nem hallgathatja ki tanúként:

- a. a lelkészt, illetőleg az egyházi személyt arról, amire hivatásbeli titoktartási kötelezettsége áll fenn,

- b. a védőt arról, amiről mint védő szerzett tudomást, vagy amit a terhelttel védői minőségében közölt,
- c. azon személyt, akitől testi vagy szellemi fogyatékosága miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás, valamint
- d. a hatósági tanút olyan tényekre és adatokra nézve, amelyekre titoktartási kötelezettség terheli, ha ez alól a hatóság nem mentette fel.

Ha a tanúnak olyan tényekről van tudomása, amelyek államtitoknak vagy szolgálati titoknak minősülnek, ezekről csak akkor tehet vallomást, ha felmentést kapott a titoktartási kötelezettség alól.

A tanúvallomást jogosult megtagadni:

- a. a terhelt hozzátartozója,
- b. az, aki a magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, de kizárólag az ezzel kapcsolatos kérdésekben,
- c. az, aki a foglalkozásánál vagy közmegebízásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással a titoktartási kötelezettségét megsértené, kivéve, ha ez alól a jogosult felmentette, illetve ha a hatóság megkeresésére a titoktartási kötelezettség alá eső adat továbbítása a felmentésre jogosult számára kötelező.

Aki szellemi vagy egyéb állapota miatt korlátozottan képes megítélni a tanúvallomás megtagadásának jelentőségét, tanúként csak akkor hallgatható ki, ha vallomást kíván tenni és a törvényes képviselője vagy az általa megjelölt hozzátartozó ehhez hozzájárul.

A vallomástételi akadály ellenére kihallgatott tanú vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.

A tanúvallomás megtagadásának lehetőségére a tanács elnöke a tanút a kihallgatása elején mindig figyelmezteti. A figyelmeztetés elmaradása a tanúvallomás érvénytelenségét vonja maga után.

Amennyiben a bíróság szerint nincs olyan törvényes ok, amely alapján a megidézett személy megtagadhatja a vallomástételt, akkor a tanú köteles vallomást tenni. Ha ennek ellenére megtagadja a tanúvallomást, annak hasonló következményei lehetnek, mint a tárgyalásról való indokolatlan távolmaradásnak.

II/7. A tanú mulasztásának következményei

1. Ha a tanú szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg és ezt előzetesen, mielőtt az akadály a tudomására jut, haladéktalanul, vagy az akadály megszűnése után nyomban, alapos okkal nem igazolja, illetve az eljárási cselekményről engedély nélkül távozik, akkor a következő tárgyalásra a bíróság elrendelheti az elővezetését vagy rendbírsággal sújthatja.
2. Ha a tanú önhibájából olyan állapotban jelenik meg, hogy nem hallgatható ki, a következő kihallgatására elrendelhető az elővezetése vagy rendbírsággal sújtható és az okozott költség megtérítésére is kötelezni kell.
3. Ha a szabályszerűen megidézett kiskorú nem jelenik meg és a gondozója nem igazolja, hogy a kiskorú meg nem jelenésében véltlen, a gondozó rendbírsággal sújtható és a meg nem jelenéssel okozott költség megtérítésére kötelezhető.
4. Ha a tanú a szakértői vizsgálatban való közreműködési kötelezettségét megszegi, elővezethető, valamint rendbírsággal sújtható.
5. Ha a tanú a szemle, bizonyítási kísérlet vagy felismerésre bemutatás során a közreműködési kötelezettségének nem tesz eleget, rendbírsággal sújtható.

II/8. A mulasztás és rendzavarás következményeiről részletesen

1. A rendbírság

Ha a tanú a vallomástételt, illetőleg az eljárási cselekménynél való közreműködést a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, valamint ha a tárgyalás rendjét ismételten vagy súlyosan megzavarja, rendbírsággal sújtható és az okozott költség megfizetésére kötelezhető.

A rendbírság összege 1.000,- forinttól 200.000,- forintig, különösen súlyos vagy ismételt esetben 500.000,- forintig terjedhet. A bíróság a rendbírság összegének megállapításánál a kiszabására okot adó cselekmény súlyát és következményeit veszi figyelembe. A rendbírság kiszabása ellen külön fellebbezésnek van helye.

Amennyiben a tanú

- szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg és mulasztását előzetesen vagy utólag - alapos okkal, amint lehetséges - nem menti ki, vagy a kihallgatásról engedély nélkül távozik, vagy
- önhibájából nem kihallgatható állapotban (pl. részegen) jelenik meg, vagy
- gondozója nem igazolja, hogy a kiskorú tanú meg nem jelenésében vétlen, vagy
- a vallomástételt - a következményekre való figyelmeztetés után - jogosulatlanul megtagadja, vagy
- nem működik közre a szakértő eljárása során, vagy
- nem veti alá magát a szemlének, bizonyítási kísérletnek, illetve felismerésre bemutatásnak, vagy ugyanezen eljárásokban nem bocsátja rendelkezésre a birtokában levő tárgyat, vagy
- a tárgyalás rendjét megzavarja

és emiatt a bíróság rendbírságot szab ki, a tanú köteles ezt megfizetni. Amennyiben a tanú a kiszabott rendbírságot nem fizeti ki, azt a bíróság elzárásra változtatja át, amelyet büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani.

A rendbírságot elzárásra átváltoztató határozat ellen nincs jogorvoslatnak.

2. Az elővezetés

Az elővezetés célja a tanú bíróság előtti megjelenésének, illetve az eljárási cselekményen vagy szakértői vizsgálaton való részvételének biztosítása. Az elővezetést a bíróság rendeli el és a rendőrség hajtja végre.

Elővezetés esetén a rendőr a tanút az elővezetést elrendelő határozatban megjelölt helyre kíséri, ennek érdekében - szükség esetén - kényszerít és más intézkedést alkalmazhat. A bíróság úgy is rendelkezhet, hogy a rendőr elővezetés helyett az érintett útba indulását ellenőrizze, ha megalapozottan feltehető, hogy az elővezetés célja ezzel is elérhető.

Az elővezetés költségeinek megfizetésére az elővezetettet kell kötelezni.

3. Testi kényszer alkalmazása

Ha az eljárási cselekmény foganatosítása céljából szükséges, a bíróság elrendelheti a tanúval szemben testi kényszer alkalmazását, amelynek végrehajtását főként a rendőrség végzi.

4. Rendre utasítás, kiutasítás, kivezetetés

Ha a tanú a tárgyalás rendjét vagy szabályszerű menetét megzavarja, a tanács elnöke rendre utasítja, ismételt vagy súlyos rendzavarás esetén a tárgyalásról kiutasíthatja, illetőleg kivezetheti.

5. Őrizetbe vétel

A tárgyalás rendjének ismételt vagy súlyos megzavarása esetén a tárgyalásról kiutasított vagy kivezethetett tanút a bíróság a rendzavarás napján tartott tárgyalás befejezéséig őrizetbe veheti.

Ha a tárgyaláson büntető- vagy fegyelmi eljárás alapjául szolgáló rendzavarás történik, a tanács elnöke erről az illetékes hatóságot, illetőleg a fegyelmi jogkör gyakorlóját értesíti, büntetőeljárás alapjául szolgáló esetben pedig a bíróság elrendelheti a rendzavaró őrizetbe vételét.

Az őrizet legfeljebb 72 óráig tarthat, elrendelése ellen a tanú külön fellebbezéssel élhet.

II/9. A tanúk jogai

A büntetőeljárás törvény nemcsak a tanúk kötelezettségeit szabályozza, hanem számos eljárási jogot is biztosít részükre.

1. Amennyiben a tanú a jogairól és kötelezettségeiről való felvilágosítás érdekében szükségesnek tartja, ügyvédet hatalmazhat meg, aki a kihallgatásánál jelen lehet, de más tevékenységet nem végezhet és a tanúvallomást nem befolyásolhatja. A jogi képviselő költsége a tanút terheli.
2. A tanú a kihallgatásáról készült jegyzőkönyvet megtekintheti és észrevételeit írásban vagy szóban előterjeszheti. Az a bíróság, amely előtt az eljárás folyamatban van, kérelemre, legkésőbb a kérelem előterjesztésétől számított 8 napon belül a kihallgatott tanú részére a vallomását tartalmazó jegyzőkönyv-részről másolatot ad ki. A másolat kiadásának megtagadása miatt külön jogorvoslatnak van helye.
3. A 14 év alatti személyt a büntetőeljárásban csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. Ebben az esetben őt a nyomozási bíró hallgatja ki akként, hogy a kihallgatáskor a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzi, valamint a kihallgatásról a gyanúsítottat és a védőt csak utólag értesíti azzal, hogy az arról készült jegyzőkönyvet az ügyésznél megtekinthetik. Ha a tanú 14 év alatti és a nyomozás során a nyomozási bíró kihallgatta, akkor a tanú a tárgyaláson csak abban az esetben hallgatható ki, ha annak időpontjában már betöltötte a 14. életévét és a tárgyaláson történő kihallgatása különösen indokolt. Azt a 14 év alatti személyt, akit a nyomozás során nem hallgattak ki tanúként, de tanúkénti kihallgatása szükségessé vált, kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján kell kihallgatni. Ezen túl a 18 év alatti tanú kihallgatásánál a törvényes képviselő és a gondozó is jelen lehet.
4. A bíróság engedélyezheti, hogy a tanú írásban tegyen vallomást. Az írásbeli tanúvallomás megtétele nem zárja ki, hogy az eljárás későbbi szakaszában a tanút kihallgatás céljából a bíróság személyes megjelenési kötelezettséggel megidézze, amennyiben ez szükségessé válik. Ha a tanú írásban tesz vallomást, az írásbeli vallomásából ki kell tűnnie, hogy azt a vallomástétel akadályainak, valamint a hamis tanúzás következményeinek ismeretében tette meg.
5. A bíróság által kihallgatott tanú kérheti a tárgyaláson való megjelenésével kapcsolatos költségei (útiköltség, szállásköltség, ellátási költség és költségtérítés a munkából kiesett időre) jogszabályban előírt mértékű megtérítését.

Ezeket a költségeket a kiskorú vagy az állapotánál fogva önállóan megjelenni nem képes tanút kísérő személy részére is meg kell téríteni. Kísérőként csak egy személy jogosult a költségtérítés igénybevételére.

A szakértői vizsgálaton megjelent tanú a költségeire vonatkozó igazolásokat a szakértői vizsgálatot elrendelő bíróság részére köteles megküldeni. A bíróság a költségtérítést általában a szakvélemény beérkezését követően állapítja meg, azt az esetet kivéve, amikor a tanú a szakértői vizsgálaton való megjelenéséről a szakértő által kiállított igazolást és a költségekre vonatkozó igazolást megküldi a bíróság részére. Ez utóbbi esetben a bíróság a költségtérítést az igazolások beérkezésétől számított 15 napon belül állapítja meg.

A tanú nem jogosult útiköltségre, ellátási és szállásköltségre, ha az a szerv, amelynek a tanú tagja vagy alkalmazottja, a tanú költségét kiküldetési költségként vagy más módon megtéríti.

- A tanú igényelhet útiköltséget, útiköltségként a tanú lakóhelyéről (tartózkodási helyéről) a kihallgatás helyére való utazással és a visszautazással ténylegesen felmerült, igazolt költségeket kell megtéríteni.

A tanú részére általában a vasút másodosztályú menettérti jegy árát, a helyközi buszjárat menettérti jegy árát és a helyi tömegközlekedési eszköz viteldíját kell megtéríteni. Más közlekedési eszköz használatával felmerült költség akkor téríthető meg, ha igénybevételét célszerűségi vagy takarékosági szempont indokolja.

A kedvezményes jeggyel utazó tanú részére csak a ténylegesen felmerült útiköltséget kell megtéríteni.

Az útiköltséget jegy vagy számla bemutatásával kell igazolni.

- A munkaviszonyban álló tanút a munkáltatótól a munkából elmulasztott teljes időre távolléti díj illeti meg.
- A tanú akkor jogosult költségtérítésre a munkából kiesett időre ha:
  - a kihallgatás miatt munkából kiesett időre távolléti díjra nem jogosult
  - a munkavégzésre irányuló jogviszonyról szóló okiratot bemutatja és
  - nyilatkozik arról, hogy a munkából kiesett időre távolléti díjat nem kap.

A tanút költségtérítésként a munkából kiesett időre – ideértve az utazással eltöltött időt is – óránként a nyugdíjminimum 1,5 %-ával megegyező összeg illeti meg.

- A tanú akkor jogosult az ellátási költség megtérítésére, ha:
  - szállásköltség megtérítésére jogosult, illetve
  - a lakóhelyéről a kihallgatás helyére való utazás és visszautazás, valamint a kihallgatás együttes időtartama egy napon belül a 6 órát meghaladja.

Az egy napra eső ellátási költség a nyugdíjminimum 3 %-a.

- A tanú akkor jogosult a szállásköltség megtérítésére, ha:
  - a kihallgatása olyan időpontban kezdődik, hogy az éjszakai órákban (23 óra és 5 óra között) kellene a kihallgatás helyére utaznia, illetve
  - a kihallgatása olyan időpontban végződik, hogy hazautazására az éjszakai órákban kerülne sor.

Szállásköltségként a számla szerinti, de legfeljebb a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj legkisebb összegének egynegyedével megegyező összeget lehet megtéríteni éjszakánként. Szállásköltségként nem lehet figyelembe venni a szálláshoz kapcsolódó egyéb ellátással és szolgáltatással felmerülő költséget.

A szállásköltséget a kereskedelmi vagy a fizetővendéglátó szálláshely által kiállított számlával kell igazolni.

A kihallgatását követően a tanú kérelmére a megjelenésével felmerült költségeket - a jogszabályban meghatározott mértékben - az eljáró bíróság megállapítja és megtéríti. Erre a tanút mind az idézésben, mind pedig a kihallgatása befejezésekor figyelmezteti a bíróság.

II/10. A tanúvédelem

A tanúvédelem célja, hogy a tanú bármiféle külső befolyásolás nélkül vallomást tehessen. A tanúvédelem eszközei: a tanú adatainak zárt kezelése, a szembesítés mellőzése, az írásban történő vallomástétel, a különösen védett tanúvá nyilvánítás, a személyi védelem, a tanúvédelmi program, valamint az audiovizuális technikával történő kihallgatás.

1. A tanú személyi adatainak (indokolt esetben a nevének) zárt kezelése

A büntetőeljárás során a tanú, illetve az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére vagy hivatalból elrendelhető, hogy a tanú személyi adatait (születési helyét és idejét, anyja nevét, lakóhelyét, foglalkozását, személyazonosító okmányának számát) – általában a nevének kívül – a büntetőügy iratai

között elkülönítve, zártan kezeljék. Kivételesen indokolt esetben a tanú nevének zárt kezelése is elrendelhető, ilyenkor a tanút a tárgyalóterembe nem név, hanem szám alapján szólítják be.

A tanú adatainak zárt kezelése esetén:

1. Az eljárást folytató bíróság, ügyész, illetve nyomozó hatóság biztosítja, hogy a zártan kezelt adatok az eljárás egyéb adataiból ne váljanak megismerhetővé.
2. A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság a tanú személyazonosságát az azonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg.
3. A tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság tekintheti meg.
4. A büntetőeljárásban részt vevőknek a tanú személyi adatait tartalmazó iratról csak olyan másolat adható, ami a tanú személyi adatait nem tartalmazza.
5. A nyomozási cselekményeknél a gyanúsított, a védő és a sértett nem lehet jelen, ha jelenlétük következtében a tanú zártan kezelt adatai ismertté válnának előttük.
6. A nyomozás elvégzése után a gyanúsított és a védő nem ismerheti meg a zártan kezelt nyomozati iratokat.
7. Az ügyész által benyújtott vádirat nem tartalmazhatja a tárgyalásra idézendő tanú nevét, illetve adatait, hanem azokat külön zárt iratban kell közölni.
8. Ha a bírósági eljárás során a bizonyítás kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján történik, a bizonyítás felvételéről a vádlottat, a védőt és a sértettet nem lehet értesíteni, ha megjelenésük következtében a tanú zártan kezelt adatai ismertté válnának előttük.

A zárt adatkezelést a bíróság megszünteti, ha:

- a tanú a kihallgatása előtt a bíróság felhívására úgy nyilatkozik, hogy a személyi adatai zárt kezelését nem kéri

Az adatok titkosítását a tanú a büntetőeljárás bármely szakaszában kérheti akkor is, ha esetleg korábban azt még nem kérte. A zárt adatkezelés azonban a törvényben meghatározott célját nyilvánvalóan akkor éri el igazán, ha a tanú a nyomozás során terjeszt elő erre vonatkozó kérelmet, hiszen a bíróság előtt előterjesztett kérelem nem változtat azon, hogy a nyomozás során a terhelt számára már ismertté váltak a tanú adatai.

2. A szembesítés mellőzése

Ha a tanú és a vádlott vallomása, illetve a tanúvallomások egymással ellentétben állnak, a bíróság az ellentmondásokat szembesítéssel próbálja feloldani. Ennek során az érintettek egymás szemébe mondják a saját állításukat, valamint kérdéseket is tehetnek fel egymásnak.

A törvény a tanú védelme érdekében biztosítja a szembesítés mellőzésének lehetőségét, amiről mindig az eljáró bíró dönt.

Általában akkor indokolt a szembesítés mellőzése, ha a terhelt és a tanú nem ismeri egymást, illetve tartani kell attól, hogy a vádlott megfélemlítheti a tanút.

3. Az írásbeli vallomástétel

A bíróság a büntetőperben - alapos indok esetén - engedélyezheti a tanú számára az írásban történő vallomástételt. Erre például akkor van lehetőség, ha a tanú betegsége, idős kora vagy mozgáskorlátozottsága miatt nem tud megjelenni a bíróságon, illetve ha a tanú alappal tart attól, hogy a tárgyaláson történő személyes megjelenésével a vádlott vagy a vádlott hozzátartozói zaklatása, illetve bántalmazása veszélyének teszi ki magát.

Az erre vonatkozó engedélyt mindig az adott ügyben eljáró bíró adja meg és az is előfordulhat, hogy az eljárás során később felmerülő körülmények miatt a bíróság az írásbeli vallomástételt követően mégis kötelezi a tanút a személyes megjelenésre és vallomástételre.

4. Különösen védett tanú

A tanú akkor nyilvánítható különösen védetté, ha a vallomása kiemelkedő súlyú bűncselekménnyel kapcsolatos, a tanúvallomás más bizonyítékkal nem pótolható, a tanú személye, tartózkodási helye, valamint az, hogy tanúként kívánják kihallgatni, a terhelt és a védő előtt ismeretlen, valamint ha személyének felfedése a tanú vagy hozzátartozója számára komoly veszélyt jelentene.

A különösen védett tanú a tárgyalásra nem idézhető, így a védelem számára személyében ismeretlen marad.

A tanú különösen védetté nyilvánításáról - ügyészi indítványra - a nyomozási bíró dönt. Ő hallgatja ki a különösen védett tanút először a vádirat benyújtása előtt, majd később ismételtén, ha ezt a bíróság a tárgyalás során elrendeli. A kihallgatáson csak a nyomozási bíró, a jegyzőkönyvvezető, az ügyész és a tanú ügyvédje lehet jelen. Ilyenkor az ügy érdemi tárgyalásán csak a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyv-kivonatot ismertetik, amelyben egyetlen olyan adat sem szerepel, amely a tanú személyére utalna.

Amennyiben a vádlott vagy a védő a különösen védetté nyilvánított tanút megnevezi vagy a személyét más módon azonosítja, a bíróság a tanú különösen védetté nyilvánítását megszünteti. Ilyenkor a tanú idézésére és kihallgatására az általános szabályok irányadók azzal, hogy a tanács elnöke szükség esetén kezdeményezi a tanú védelmének egyéb formáját.

5. A büntetőeljárásban részt vevők személyi védelme

Különösen indokolt esetben lehetőség van arra, hogy a tanú vagy rá tekintettel más személy a külön jogszabályban meghatározott védelemben részesüljön, ha megfenyegetik, zaklatják, zsarolják vagy az élete, illetve a testi épsége ellen támadást kísérelnek meg. Az erre vonatkozó kérelmet az eljárást folytató hatóságnál lehet előterjeszteni.

6. A tanúvédelmi program

A tanúvédelmi programot a Rendőrség szervezetén belül létrehozott Tanúvédelmi Szolgálat szervezi és hajtja végre. Ebben a programban sor kerülhet arra, hogy a tanú nevet változtasson vagy akár a teljes személyazonosságát megváltoztassák, illetve külföldre költöztessék, amennyiben élete, testi épsége e nélkül komoly veszélybe kerülne.

Erre nyilvánvalóan csak akkor kerülhet sor, ha a büntetőeljárást kiemelkedő súlyú bűncselekmény miatt folytatják és a tanú vallomása a tényállás felderítését, valamint az elkövető kilétének megállapítását jelentősen elősegítette.

A védelmi program a tanú és a rendőrség közti megállapodással jön létre, amelynek létrejöttét a fenyegetett helyzetben levő személy kérheti, valamint a hatóság hivatalból is kezdeményezheti. A tanúvédelmi programba kerülés előtt a Tanúvédelmi Szolgálat az előzetes pszichológiai és biztonsági vizsgálat eredményétől függően mérlegeli, hogy az érintett személy alkalmas-e a programszerű védelemre. Vizsgálják azt is, hogy képes-e a programmal együttműködni és nem rejlik-e a körülményeiben vagy a kapcsolataiban olyan veszélyforrás, amely miatt a program sikere eleve kétségesnek mutatkozik.

A tanúvédelmi programban részt vevő tanú büntetőeljárásai jogai és kötelezettségei megegyeznek a többi tanú jogaival és kötelezettségeivel, azzal az eltéréssel, hogy egyes speciális rendelkezések

vonatkoznak rá. A programban résztvevő személyt mindig a védelmet ellátó szerv útján kell idézni és a neki címzett hivatalos iratot csak a védelmet ellátó szerv útján lehet kézbesíteni. A tanú személyes adatait tartalmazó iratokról másolat, illetve rá vonatkozó bármely felvilágosítás csak annak adható, akinek a részére a védelmet ellátó szerv ezt engedélyezte, ezen túl pedig a tanú megtagadhatja a vallomástételt az olyan adatra nézve, amelyből az új személyazonosságára, az új lakóhelyére, illetőleg tartózkodási helyére lehet következtetni.

7. Az audiovizuális technikával történő tanúkihallgatás

III. Tanúként a polgári perben

III/1. A polgári peres ügyekről általában

A polgári peres eljárás a felperes által benyújtott keresetlevéllel indul meg. A felperes az a fél, aki az őt ért kár vagy egyéb sérelem miatt a bírósághoz fordul, az alperes pedig az, akit beperelnek.

A polgári perben a bíróság nem büntetést szab ki, hanem eldönti, hogy az egymással szemben álló felek közül kinek van igaza.

Amennyiben a polgári per során meghozott határozat kötelezést vagy marasztalást tartalmaz, jogerőre emelkedett és a teljesítési határidő is eltelt, azonban a teljesítésre kötelezett fél önként nem tesz eleget a bíróság határozatában foglaltaknak, akkor a másik fél kérelmére végrehajtási eljárás indítható vele szemben.

III/2. A polgári per során tartott tárgyalás

A polgári perben az első tárgyalás kezdetén a felperes ismerteti a keresetlevelet, majd nyilatkozik arra nézve, hogy a keresetét változatlanul fenntartja-e, illetve hogy azt miként változtatja meg.

A felperes nyilatkozata után az alperes terjeszti elő az ellenkérelmét, amely vagy a per megszüntetésére irányul, vagy érdemi védekezést, illetve ellenkövetelést (vizontkeresetet vagy beszámítást) tartalmaz. Az ellenkérelemben elő kell adni az annak alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait.

A tárgyalást a tanács elnöke vezeti, aki - a jogszabályi keretek között - meghatározza az eljárási cselekmények sorrendjét, valamint gondoskodik a rend fenntartásáról. Ügyel arra is, hogy a tárgyalás ne terjedjen ki az ügygel összefüggésben nem álló körülményekre és az ügyre nem tartozó, valamint a kihallgatott személy befolyásolására alkalmas kérdés feltevését, illetve az arra való választ megtiltja.

A polgári perben a tárgyaláson elhangzottakról - így a tanú vallomásáról is - jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyben röviden le kell írni a tárgyalás menetét.

Ennek célja, hogy a jegyzőkönyv alapján meg lehessen állapítani, hogy az eljárás a törvényben előírt alaki követelményeknek megfelel-e. Ha valamely kijelentés pontos szövege jelentős, azt szó szerint kell jegyzőkönyvbe venni.

III/3. A bizonyítási eljárás

A polgári per során a bíróság - ha ez a tényállás megállapítása érdekében szükséges - bizonyítási eljárást folytat le.

A bizonyítási teher szabálya alapján a per eldöntéséhez szükséges tényeket annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el. Főszabályként tehát a polgári perben a bíróság hivatalból bizonyítást (a törvényi kivételektől eltekintve) nem rendelhet el, ezért a felperes, illetve az alperes köteles a tényállás megállapításához szükséges állításait bizonyítani.

A polgári peres eljárásban bizonyítási eszközök különösen a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a szemlék, az okiratok és egyéb tárgyi bizonyítékok. A bizonyítási eszközök felsorolásánál a "különösen" szó arra utal, hogy a polgári perben a szabad bizonyítási rendszer érvényesül, vagyis a bíróság alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök felhasználásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint minden egyéb bizonyítékot, ami a tényállás felderítésére alkalmas.

Ha a polgári perben valamelyik fél a tényállításait tanúkkal kívánja bizonyítani, akkor meg kell jelölnie az általa bizonyítani kívánt tényeket, a tanúk nevét, foglalkozását, valamint pontos címét, hogy a bíróság a tanúkat a tárgyalásra idézni tudja. A bíróság ilyenkor a tárgyalás folytatására kitűzött határnapra a tanúkat személyes megjelenési kötelezettséggel megidézi.

Akit a bíróság tanúként megidézett, köteles a bíróság előtt - az idézésben megjelölt helyen és időben - kihallgatható állapotban megjelenni, vallomást tenni, valamint a vallomástétel során igazat mondani. Ha a tanú ezen kötelezettségei közül bármelyiket megszegi, a bíróság szankciókkal sújthatja.

A bizonyítási eljárást a perbíróság rendszerint tárgyaláson, a bíróság hivatalos helyiségében folytatja le. Ha azonban ez jelentős nehézséggel vagy aránytalanul nagy költséggel járna, a bíróság azt a helyi bíróságot keresi meg, amelynek területén a kihallgatandó személyek laknak, illetőleg amelynek területén a bizonyítás a legcélszerűbben lefolytatható.

Ha a bizonyítást megkeresés útján foganatosítják, a perbíróság a megkeresett bírósághoz megküldi azokat az iratokat, amelyek a megkeresés elintézéséhez szükségesek, valamint közli azokat a kérdéseket, amelyeket a bizonyítás során tisztázni kell. Ilyenkor a megkeresett bíróság a bizonyítás lefolytatására határnapot tűz ki és arra a kihallgatandó tanúkat megidézi, a feleket pedig értesíti. A megkeresett bíróság a perbíróságra vonatkozó szabályok szerint jár el és az általa lefolytatott bizonyításról jegyzőkönyvet vesz fel, amit az iratokkal együtt 8 napon belül megküld a megkereső bíróságnak.

III/4. A tárgyalás menete

A tárgyalás megkezdésekor a tanács elnöke a tárgyalóterembe szólítja a megjelenteket és ellenőrzi, hogy az idézettek és értesítettek közül kik jelentek meg. Ezután a tanúkat felhívja a tárgyalóterem elhagyására, egyben ellátja őket a szükséges tájékoztatással.

Ezt követően a tanács elnöke a tárgyalóterem előtt várakozó tanúkat egyesével ismét a tárgyalóterembe szólítja. A bíróság a tanúkat egyenként, a még ki nem hallgatott tanúk távollétében hallgatja ki, ezért a tárgyaláson a tanúk a kihallgatásuk előtt nem lehetnek jelen, valamint a kihallgatásuk után is csak bírói engedéllyel távozhatnak.

A tanú kihallgatásának megkezdése előtt a tanács elnöke figyelmezteti a tanút a hamis tanúvallomás tételének következményeire.

A kihallgatás kezdetén a tanútól meg kell kérdezni a nevét, a születési helyét és idejét, az anyja nevét, a lakóhelyét, a foglalkozását, valamint azt, hogy a felekkel milyen viszonyban áll és emiatt vagy más okból nem elfogult-e. Ezekre a kérdésekre a tanú akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadhatja.

Ezután a tanút részletesen ki kell hallgatni, tisztázva azt is, hogy az általa előadottakról miként szerzett tudomást.

Miután a tanács elnöke kihallgatta a tanút, a bíróság többi tagja intézhet kérdéseket hozzá, valamint a tanács elnöke - kérelemre - a feleknek is megengedheti, hogy a tanúnak közvetlenül tegyenek fel kérdéseket.

Ha a tanú vallomása más tanú vagy a személyesen meghallgatott fél előadásával ellentétben áll, az ellentmondás tisztázását a bíróság szükség esetében szembesítéssel kíséri meg.

A kihallgatás után a tanú előtt a jegyzőkönyvbe vett vallomását fel kell olvasni, kivéve, ha a felolvasást sem a tanú, sem a felek nem kérik. Ha a tanú a felolvasáskor a vallomását kiigazítja vagy kiegészíti, azt szintén jegyzőkönyvbe kell foglalni.

A tanú a kihallgatásakor a birtokában levő és a per eldöntése szempontjából lényeges okiratot köteles a bíróságnak bemutatni. Ha ezt a tanú alaptalanul megtagadja, a vallomástétel megtagadásának következményeit kell alkalmazni vele szemben.

Ha a tanú idős kora, betegsége, testi fogyatékosága vagy más ok miatt a bíróság előtt nem tud megjelenni, akkor a bíróság a tanút a lakásán vagy a tartózkodási helyén hallgatja ki.

III/5. A tanú kötelezettségei

1. Akit tanúként megidéztek, köteles az őt megidéző bíróság előtt megjelenni.

A rendszerint írásban közölt idézésben mindig fel kell tüntetni az eljáró bíróságot és a bírósági ügyszámot, a felek nevét, perbeli állását, a per tárgyát, valamint a kitűzött tárgyalás helyét és idejét. Ezen túl az idézésben figyelmeztetni kell a címzettet a meg nem jelenés következményeire és el kell látni a megfelelő tájékoztatással.

Idézésnek sürgős esetben telefonon, a tárgyaláson szóban, illetve elektronikus levél útján is helye van, azonban a gyakorlatban ezek ritkán fordulnak elő.

Ha a címzett fogva van, a neki címzett idézést - az intézetnek szóló, előállításra vonatkozó megkereséssel egyidejűleg - a fogvatartást végrehajtó intézet parancsnoka útján kell kézbesíteni.

A bíróság idéző végzésében meg lehet jelölni azokat a körülményeket, amelyekre a tanú kihallgatása szükséges, valamint a tanút fel lehet hívni arra, hogy az ügyre vonatkozó feljegyzéseit, iratait vagy a bizonyításnál felhasználható egyéb tárgyait hozza magával. Ezen túl a tanúknak fényképpel ellátott személyazonosító okmányukat és a lakcímkártyájukat is magukkal kell vinniük a tárgyalásra, hiszen a kihallgatás kezdetén a bíró ezen okmányok alapján állapítja meg a személyazonosságukat.

Amennyiben valamely nyomós ok (pl. betegség vagy külföldi út) miatt a tanúként megidézett személy nem tud az idézésben megjelölt időpontban a bíróság előtt megjelenni, akkor köteles erről a bíróságot kellő időben értesíteni. A legcélszerűbb ezt írásban megtenni, a szükséges igazolások csatolása mellett. Ilyenkor a bírósághoz címzett beadványon mindig meg kell jelölni a felek nevét, a per tárgyát és a bírósági ügyszámot is, amely adatok a bíróság idéző végzésében fel vannak tüntetve.

Ha a tárgyalás időpontjáig már csak rövid idő áll rendelkezésre, a tanú egyéb módon, pl. telefonon vagy telefaxon is kimentheti magát. Ez azért fontos, mert a bírósági tárgyalás időpontja nemcsak a tanúkat, hanem a bíróságot, a jogi képviselőket és az egyéb megidézetteket is köti.

2. Akit tanúként megidéztek - a törvényi kivételektől eltekintve - köteles vallomást tenni.

A tanú a kihallgatása során a vallomását összefüggően adja elő, valamint válaszol a hozzá intézett kérdésekre, ennek során az eljáró bíróságnak azt is tisztáznia kell, hogy a tanú az általa elmondottokról miként szerzett tudomást.

Nagyon fontos, hogy a bíróság a tényállás megállapításakor csak a tanúk által előadott tényeket veheti figyelembe, ezért a tanúk személyes véleménye vagy következtetései nem játszhatnak szerepet a keresetlevél elbírálása során.

3. A tanú köteles a vallomástétel során igazat mondani.

Az igazmondási kötelezettség megszegése esetén a tanú a hamis tanúzás bűncselekményét követi el. A Büntető Törvénykönyv a polgári ügyben szándékosan elkövetett hamis tanúzást (vagyis azt, ha valamely személy a bíróság előtt tanúként az ügy lényeges körülményére nézve valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, illetve ha hamis okiratot vagy hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat) 3 évig, ha pedig az ügy tárgya különösen nagy vagyoni értékű vagy különösen jelentős egyéb érdek, 1- 5 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni.

4. A tanú köteles a tárgyalás rendjét tiszteletben tartani.

Ennek érdekében a tárgyalóterembe a tanúk fegyverrel vagy rendbontásra alkalmas más eszközzel nem léphetnek be.

5. A bíróság erre vonatkozó döntése alapján a tanú köteles a szembesítésen résztvenni.

Ha a tanú vallomása más tanú vagy a személyesen meghallgatott fél előadásával ellentétben áll, az ellentét tisztázását a bíróság szükség esetén szembesítéssel kíséri meg.

III/6. A tanú vallomástételének akadályai

A bíróság nem hallgathatja ki tanúként:

- a. azt, akitől testi vagy szellemi fogyatékosága miatt helyes vallomás nem várható,

- b. államtitoknak, szolgálati titoknak vagy üzleti titoknak minősülő kérdésről azt, aki a titoktartás alól nem kapott felmentést.

A titoktartási kötelezettség az annak alapjául szolgáló viszony megszűnése után is fennmarad.

Ha a tanút a vallomástételi akadály ellenére kihallgatja a bíróság, a tanúvallomás a tényállás megállapítása során bizonyítékként nem vehető figyelembe.

A tanúvallomást jogosult megtagadni:

- a. bármelyik félnek a hozzátartozója,
- b. az, aki a tanúvallomással magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, de kizárólag az ezzel kapcsolatos kérdésben,
- c. az ügyvéd, az orvos és más olyan személy, aki hivatásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással titoktartási köteleességét sértené meg, kivéve ha ez alól a jogosult felmentette, valamint
- d. az ügyben lefolytatott közvetítői eljárásban eljáró közvetítő, szakértő.

Kivételek:

- Ha a tanú nem mindegyik féllel áll hozzátartozói viszonyban, a vallomástételt a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha a vallomása nem különíthető el.
- A házassági, valamint a gondnokság alá helyezési perben a tanú a vallomástételt az a) pont alapján, a tanúként kihallgatott orvos pedig a c) pont alapján nem tagadhatja meg.
- Az a) és b) pont alapján a vallomástétel nem tagadható meg, ha a kérdés olyan jogügyletre vonatkozik, amelynél a tanú (mint valamelyik fél képviselője vagy mint ügyleti tanú) maga is közreműködött, vagy amelynél valamelyik fél a tanúnak képviselője volt, vagy ha a tanú az adott jogviszonyban valamelyik félnek a jogelődje, illetve ha a kérdés a tanú családtagjának származására, házasságára, életbenlétére, halálára, kiskorú családtagjának elhelyezésére, kiadására vagy családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik.

A tanút a mentességi jogára a kihallgatás előtt, illetve amint a mentesség kiderül, figyelmeztetni kell. Ha a tanút a mentességre való alapos hivatkozása ellenére vallomásra kötelezik vagy a kihallgatás előtt a mentességi jogára nem figyelmeztetik, a tanú vallomása bizonyítékként nem vehető figyelembe.

Ha a tanú nem hallgatható ki, vagy nem akar vallomást tenni, ezt a bíróságon a tárgyalás határnapja előtt is bejelentheti. Ilyenkor a megtagadás okát a bejelentéssel egyidejűleg valószínűsíteni kell. A bíróság a szükséges adatok hiányában a tanút a megtagadás okára nézve ki is hallgathatja.

Abban a kérdésben, hogy a vallomástétel megtagadásának helye van-e, a kihallgatást fogantató bíróság határoz, határozathozatal előtt a feleket - ha jelen vannak - meg kell hallgatni. A bíróság vallomástételre kötelező határozata ellen a tanú fellebbezéssel élhet.

III/7. A rendzavarás és a mulasztás következményei

1. Ha a tanúk a tárgyalás rendjét megzavarják, az elnök rendreutasítja őket. Ismételt vagy súlyosabb rendzavarás esetén a bíróság pénzbírságot szab ki, valamint - akár a pénzbírság kiszabásával egyidejűleg, akár anélkül vagy azt követően - a tanúkat a teremből kiutasíthatja, illetőleg kivezetheti. Büntető vagy fegyelmi eljárás alapjául szolgáló rendzavarásról a bíróság értesíti az illetékes hatóságot, ha pedig előzetes letartóztatásnak is helye van, az elkövetőt őrizetbe vetetheti (ez utóbbi esetben haladéktalanul intézkedik az ügyésznek való átadása iránt).
2. A bíróság az okozott költségek megfizetésére kötelezi, egyben pénzbírsággal sújthatja azt a tanút, aki
  - szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg és elmaradását alapos okkal, előzetesen nem menti ki vagy engedély nélkül távozik, illetve

- a vallomástételt az ok előadása nélkül vagy a bíróság jogerős határozata ellenére, a következményekre való figyelmeztetés után megtagadja, valamint

ezen jogkövetkezményeken alkalmazásán túl elrendelheti a meg nem jelent vagy engedély nélkül eltávozott tanú elővezetését is.

A polgári perben kiszabható pénzbírság legmagasabb összege 500.000,- forint azzal, hogy annak összege nem haladhatja meg a pertárgy értékét. A bíróság a pénzbírságot indokolt végzéssel szabja ki, amely ellen önálló fellebbezésnek van helye. A fellebbezés alapján a végzést a bíróság maga is megváltoztathatja.

Ha a pénzbírságot kiszabó végzés jogerőre emelkedik és a kötelezett a fizetési kötelezettségének önként nem tesz eleget, a pénzbírságot szabadságvesztésre átváltoztatni nem lehet, azonban a teljesítés érdekében bírósági végrehajtásnak van helye.

Ha a tanú a tárgyalásról való elmaradását, illetve eltávozását a fenti jogkövetkezmények alkalmazása után alapos okkal kimenti, a vele szemben alkalmazott intézkedéseket a bíróság hatályon kívül helyezi. A bíróság a fenti intézkedéseket akkor is hatályon kívül helyezheti, ha a tanúvallomás megtagadását követően a tanú vallomást tesz.

A bíróság okozott költségek megtérítésére kötelező, pénzbírságot kiszabó, valamint elővezetést elrendelő határozata ellen külön fellebbezésnek van helye.

III/8. A tanúk jogai

A bíróság által kihallgatott tanú kérheti a tárgyaláson való megjelenésével kapcsolatos költségei (útiköltség, szállásköltség, ellátási költség és költségtérítés a munkából kiesett időre) jogszabályban előírt mértékű megtérítését.

Ezeket a költségeket a kiskorú vagy az állapotánál fogva önállóan megjeleneni nem képes tanút kísérő személy részére is meg kell téríteni. Kísérőként csak egy személy jogosult a költségtérítés igénybevételére.

A szakértői vizsgálaton megjelent tanú a költségeire vonatkozó igazolásokat a szakértői vizsgálatot elrendelő bíróság részére köteles megküldeni. A bíróság a költségtérítést általában a szakvélemény beérkezését követően állapítja meg, azt az esetet kivéve, amikor a tanú a szakértői vizsgálaton való megjelenéséről a szakértő által kiállított igazolást és a költségekre vonatkozó igazolást megküldi a bíróság részére. Ez utóbbi esetben a bíróság a költségtérítést az igazolások beérkezésétől számított 15 napon belül állapítja meg.

A tanú nem jogosult útiköltségre, ellátási és szállásköltségre, ha az a szerv, amelynek a tanú tagja vagy alkalmazottja, a tanú költségét kiküldetési költségként vagy más módon megtéríti.

1. Útiköltség

Útiköltségként a tanú lakóhelyéről (tartózkodási helyéről) a kihallgatás helyére való utazással és a visszautazással ténylegesen felmerült, igazolt költségeket kell megtéríteni.

A tanú részére általában a vasút másodosztályú menettérti jegy árát, a helyközi buszjárat menettérti jegy árát és a helyi tömegközlekedési eszköz viteldíját kell megtéríteni. Más közlekedési eszköz használatával felmerült költség akkor téríthető meg, ha igénybevételét célszerűségi vagy takarékosági szempont indokolja.

A kedvezményes jeggyel utazó tanú részére csak a ténylegesen felmerült útiköltséget kell megtéríteni.

Az útiköltséget jegy vagy számla bemutatásával kell igazolni.

2. Szállásköltség

A tanú akkor jogosult a szállásköltség megtérítésére, ha:

- a kihallgatása olyan időpontban kezdődik, hogy az éjszakai órákban (23 óra és 5 óra között) kellene a kihallgatás helyére utaznia, illetve

- a kihallgatása olyan időpontban végződik, hogy hazautazására az éjszakai órákban kerülne sor.

Szállásként a számla szerinti, de legfeljebb az öregségi nyugdíj legkisebb összegének egynegyedével megegyező összeget (azaz jelenleg 7.125,- forintot) lehet megtéríteni éjszakánként. Szállásként nem lehet figyelembe venni a szálláshoz kapcsolódó egyéb ellátással és szolgáltatással felmerülő költséget.

A szállásköltséget a fizetővendéglátó szálláshely által kiállított számlával kell igazolni.

3. *Ellátási költség*

A tanú akkor jogosult az ellátási költség megtérítésére, ha:

- szállásköltség megtérítésére jogosult, illetve
- a lakóhelyéről a kihallgatás helyére való utazás és visszautazás, valamint a kihallgatás együttes időtartama egy napon belül a 6 órát meghaladja.

Az egy napra eső ellátási költség a nyugdíjminimum 3 %-a, azaz jelenleg 855.- forint.

4. *Költségtérítés a munkából kiesett időre*

A tanú akkor jogosult költségtérítésre a munkából kiesett időre ha:

- a kihallgatás miatt munkából kiesett időre távolléti díjra nem jogosult
- a munkavégzésre irányuló jogviszonyról szóló okiratot bemutatja és
- nyilatkozik arról, hogy a munkából kiesett időre távolléti díjat nem kap.

A tanút költségtérítésként a munkából kiesett időre – ideértve az utazással eltöltött időt is – óránként a nyugdíjminimum 1,5 %-ával megegyező összeg illeti meg.

A megállapított tanúdíjat a kihallgatást fogantató bíróság az annak fedezésére letett összegből nyomban kiutalja, illetve ha a bíróság előzetes letételt nem rendel el, vagy a letett összeg nem elegendő, akkor a megállapított tanúdíj előlegezésére a felet kell kötelezni.

A tanúdíj megállapításáról rendelkező határozat ellen külön fellebbezésnek van helye.

III/9. Zárt adatkezelés a polgári perben

A polgári perben eljáró bíróság a tanú személyi adatait (születési helyét és idejét, anyja nevét, lakóhelyét és idézhető címét) – általában a nevének kívül – az iratok között elkülönítve, zártan kezeli, amennyiben:

- a fél a bírósághoz címzett beadványában csak a tanú nevét jelölte meg és külön lapon tüntette fel a tanú idézhető címét, valamint szükség esetén az egyéb személyi adatait
- a fél a bírósághoz címzett beadványában a tanú nevét sem jelölte meg, hanem a tanú minden adatát külön lapon tüntette fel
- a fél a tárgyaláson csak a tanú nevét jelentette be, adatait azonban külön lapon feltüntetve adta át a bíróságnak, illetve
- ezt a tanú a tárgyaláson, a kihallgatása előtt kéri (ilyenkor a zárt kezelés csak azokra az adatokra terjed ki, amelyeket a tanút megidézni kérő fél ellenfele még nem ismerhetett meg)

A tanú személyi adatai zártan történő kezelése tárgyában a bíróság a felek meghallgatása nélkül dönt, külön határozatot hoznia azonban nem kell (a jegyzőkönyvben utal a zárt adatkezelésre).

A tanú adatainak zárt kezelése esetén:

1. Az eljárást folytató bíróság biztosítja, hogy – a tanút megidézni kérő fél kivételével – a felek és egyéb perbeli személyek számára a tanú személyi adatai ne váljanak megismerhetővé.
2. A kihallgatás előtt a bíróság a tanú személyi adatait a személyazonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg és írásban rögzíti.
3. A tanú személyi adatait csak a bíróság, a jegyzőkönyvvezető és az ügyész ismerheti meg.
4. A tanú személyi adatait tartalmazó külön lapot senki részére nem lehet kézbesíteni, azt – a tanút megidézni kérő fél kivételével – a felek és egyéb perbeli személyek a bíróságon sem tekinthetik meg, arról másolat nekik nem adható.
5. Ha a bíróság a bizonyító fél ellenfelét kötelezi a tanú nevének és idézhető címének a bejelentésére, a tanú zártan kezelt adatait a bizonyító fél sem ismerheti meg.
6. Különösen indokolt esetben a bíróság a tanú kihallgatás időtartamára kizárhatja a nyilvánosságot a tárgyalásról, ha ez a tanú, illetve hozzátartozója életének, testi épségének megóvása érdekében feltétlenül szükséges.

A zárt adatkezelést a bíróság megszünteti, ha:

- a tanú a kihallgatása előtt a bíróság felhívására úgy nyilatkozik, hogy a személyi adatai zárt kezelését nem kéri
- a bíróság megállapítja, hogy a tanút megidézni kérő fél ellenfele a tanú személyi adatait ismeri